ויאמר ה׳ אל אברם

ויאמר יהוה אל־אברם לך־לך מארצך וגו׳. אמר ר׳ יצחק אם לענין החשבון ועד עכשו מתבקש לו עוד ששים וחמש שנים, אלא בתחלה אתה דורש הרשעים קרויים מתים בחייהן לפי שהיה אברהם אבינו מפחד ואומר אצא ויהיו מחללין בי שם שמים ואומרים הניח אביו והלך לו לעת זקנתו, אמר לו הקדוש ברוך הוא לך אני פורך מכבוד אב ואם ואין אני פושר לאחר מכבוד אב ואם ולא עוד אלא שאני מקדים מיתתו ליציאתך, בתחלה ויומת תרח בחרן, ואחר כך ויאמר ה׳ אל אברם.

ר׳ יצחק פתח (תהלים מה יא) שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך. א״אמר ר׳ יצחק משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת, אמר תאמר שהבירה זו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה אמר לו אני הוא בעל הבירה. כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו אני הוא בעל העולם.

אתא דהוא סבא תנא ליה

כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו

אמר רבי יצחק יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום שנאמר °ורק רע כל היום אמר רבי שמעון בן לקיש *יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו שנאמר °צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקב״ה שעוזר לו אינו יכול לו שנאמ׳ °ה׳ לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו תנא °דבי רבי ישמעאל אם פגע בך מגול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא ניטוח אם ברזל הוא מתפצץ אם אבן הוא ניטוח דכתיב °הוי כל צמא לכו למים וכתיב °אבנים שחקו מים אם ברזל הוא מתפוצץ דכתיב °הלא כה דברי כאש נאם ה׳ וכפטיש יפוצץ סלע

°ישמתם סם תם נמשלה תורה כסם חיים. משל לאדם שהבה את בנו מכה גדולה והניח לו רופא על מכתו ואמר לו בני כל זמן שתרטיה זו על מכתך אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך ורחץ בין בחמין בין בצונן ואין אתה מתירא ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה *נמי כך הקב״ה אמר להם לישראל בני *בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו שנאמר °הלא אם תטיב שאת ואם אין אתם עוסקין בתורה אתם נמסרים בידו שנא׳ לפתח חטאת רובץ

ר׳ עזריה משום ר׳ אחא פתח (תהלים מה ח) אהבת צדק ותשנא רשע על כן משחך אלהים אלהיך שמן ששון מחבריך. ר׳ עזריה פתר קריה באברהם, יבשעה שעמד אברהם אבינו לבקש רחמים על הסדומים מה כתיב המן (בראשית יח כג) חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע והיה וגו׳. אמר ר׳ אחא ונשבעת ואמרת שאין אתה מביא מבול לעולם ומה אתה מערים על השבועה, אתקהא. מבול של מים אין אתה מביא מבול אש אתה מביא, אם כן לא יצאת ידי השבועה. אמר ר׳ לוי השפט כל הארץ לא יעשה משפט, אם עולם אתה מבקש אין דין ואם דין אתה מבקש אין עולם, ומה אתה תופש חבל בתרין ראשין, אתי בעי עלמא ובעי דינא, סב לך חדא מנהו, ואם לית אתי מוניתי צבחר לית עלמא יכיל קאים. אמר לו הקדוש ברוך הוא אברהם אהבת צדק ותשנא רשע וגו׳, מחברך, מהו מחבריך, מנה ועד אצלך י׳ דורות ומכלם לא דברתי עם אחד מהם אלא עמך.

חנו רבנן משח בן דוד שעתיד להגלות במדרה בימינו אומ׳ לו הקב״ה שאל ממני דבר ואתן לך שנאמר °אספרה אל חוק וגו׳ אני היום ילדתיך °שאל ממני ואתנה גוים נחלתך וכיון שראה משיח בן יוסף שנהרג אומר לפניו רבש״ע איני מבקש ממך אלא חיים אומר לו חיים עד שלא אמרת כבר התנבא עליך דוד °אביך שנאמ׳ °חיים שאל ממך נתתה לו

ר׳ יצחק פתח (תהלים מה יא) שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך. א״אמר ר׳ יצחק משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת, אמר תאמר שהבירה זו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה אמר לו אני הוא בעל הבירה. כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו אני הוא בעל העולם.

אתא דהוא סבא תנא ליה

כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו

אמר רבי יצחק יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום שנאמר °ורק רע כל היום אמר רבי שמעון בן לקיש *יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו שנאמר °צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקב״ה שעוזר לו אינו יכול לו שנאמ׳ °ה׳ לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו תנא °דבי רבי ישמעאל אם פגע בך מגול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא ניטוח אם ברזל הוא מתפצץ אם אבן הוא ניטוח דכתיב °הוי כל צמא לכו למים וכתיב °אבנים שחקו מים אם ברזל הוא מתפוצץ דכתיב °הלא כה דברי כאש נאם ה׳ וכפטיש יפוצץ סלע

°ישמתם סם תם נמשלה תורה כסם חיים. משל לאדם שהבה את בנו מכה גדולה והניח לו רופא על מכתו ואמר לו בני כל זמן שתרטיה זו על מכתך אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך ורחץ בין בחמין בין בצונן ואין אתה מתירא ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה *נמי כך הקב״ה אמר להם לישראל בני *בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו שנאמר °הלא אם תטיב שאת ואם אין אתם עוסקין בתורה אתם נמסרים בידו שנא׳ לפתח חטאת רובץ

ר׳ יצחק פתח בחרן. אמר ר׳ יצחק אם לענין החשבון ועד עכשו מתבקש לו עוד ששים וחמש שנים, אלא בתחלה אתה דורש הרשעים קרויים מתים בחייהן לפי שהיה אברהם אבינו מפחד ואומר אצא ויהיו מחללין בי שם שמים ואומרים הניח אביו והלך לו לעת זקנתו, אמר לו הקדוש ברוך הוא לך אני פורך מכבוד אב ואם ואין אני פושר לאחר מכבוד אב ואם ולא עוד אלא שאני מקדים מיתתו ליציאתך, בתחלה ויומת תרח בחרן, ואחר כך ויאמר ה׳ אל אברם.

אלא למאן דאמר על יצר הרע שנהרג האי הספדא בעי למעבר שמהה בעי למעבר אמאי בכו כדדרש רבי יהודה לעתיד לבא מביאו הקב״ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים צדיקים נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם כחוט השערה הללו בוכין והללו בוכין צדיקים בוכין ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה ורשעים בוכין ואומרים היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה ואף הקב״ה תמה עמהם שנאמר °כה אמר ה׳ צבאות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם גם בעיני יפלא *א״ר אמי °יצחק בתחלה דומה לחוט של *בוכיא ולבסוף דומה כעבותות העגלה שנאמר °הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה

(יג) קין כל בשר. כל מקום שחתה מוצא זנות וע״ז אנדרלמוסי׳ כאה לעולם והורגת. מוכיס ורעים: כי מלאה הארץ חמס. לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל (סנהדרין קה): את הארץ. כמו מן האדון ודומה לו (שמות ט) כלותי את העיר מן העיר (מ״ז טו) הלה את רגליו מן רגליו. ד״א את הארץ עם הארץ שלא עומק המחריבה נמוחו ונעקשנו: (יד) עשה לך תבת. הרבה ריוח והגלה לפניו ולמה הטריחו בבנין זה כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק״כ שנה ושואלין אותו מה זאת לך והוא אומר להם עתיד הקב״ה להביא מבול לעולם אולי ישובו:

מפני מי

הסבול. אף כח מקצני אמנה כיה מאמין ואיט מאמין שיבא המבול ולא נכנס לתיבה עד שהקיפו המים:

ב. תנחומא ישן בראשית ג׳ ה׳

א״ר יוחן מנעריו כתיב משעה שהוא נער ויצא לעולם. ר׳

ד. מגן דוד

ה. נשא תרומה, ב׳ ג׳

ויאמר יהוה אל־אברם לך־לך מארצך ומן־מולדתך ומבית אביך אל־הארץ אשר אראך: ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה: ואברכה מברכיך ומקללך אאר ונברכו בך כל משפחת האדמה: וילך אברם כאשר דבר אליו יהוה וילך אתו לוט ואברם בן־חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן: ויקח אברם את־שרי אשתו ואת־לוט בן־אחיו ואת־כל־רכושם אשר רכשו ואת־הנפש אשר עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען:

ו. נשא תרומה, ב׳ ג׳

הנוגר

מושחת, יצר לב האדם אינו רע מנעוריו, ורוצי ישאף האדם אל הרע. בזמנים רגילים — המבוגרים השואפים אל הרע הוא רב כמספר אמה, צעירים עלולים לעשות את הרע, — הורגלו להיכנע לעול מצוות: שליטה עצמית דומות עליהם כעול, ובשאיפתם לעצמאות עול זה מעליהם.

אכן, קשה להתגבר על עצמאות זו של הרצון; חוסר הבנורות הסכלית מתוה עליה את תו העקשנות; אך עצמאות זו היא היא השורש של האישיות המוסרית שלעתיד.

הנה, הקב״ה בחר את ישראל, — לא שפוי כהם נכנעים בנקל, — אלא מפני שהוא עם קשה עורף; שכן, גלוי וידוע היה לפניו, שעתידים הם להתגבר על קשיות העורף ולבחור בדרך הטוב; ואז יגלו אוהב קשיות עורף ועצמאות — בלכתם בדרך הטוב. וכן נטע הקב״ה בלב כל אדם את השאיפה לעצמאות — כדי לחשל את אפיו בדרך הטוב.

ז. שון ראיה קלא נוס׳

מני אחרא, ע״ג נוס׳

במשיח בן יוסף מתגלה התכונה של לאומיות ישראל מצד עצמם. אמנם התכלית האחרונה אינה התגדרות התיחדות הלאומיות בלבדה כ״א השאיפה לאחד כל באי עולם למשפחה אחת לקרא כולם בשם ד׳, ואע״פ שזה צריך ג״כ מרכז מיוחד מ״מ אין הכונה כולה רק המרכז כ״א פעולתו ג״כ על הכלל הגדול. וכשצריך העולם לעבור ענין הלאומיות אל הכללות צריכה להיות ג״כ כעין הריסה אל הדברים שהורשו מצד הלאומיות המצומצמת, שיש עמה המגרעות של אהבה פרטית יתרה. על כן עתיד משיח בן יוסף ליהרג, ומלכות אמתית וקימת תהי׳ משיח בן דוד. וכשמדת הכוסף אל הטוב הכללי מגיעה לביטול ערכה של התיחדות הלאומיות, הנה עוד צעד אחד והרע יהי׳ מבוער ג״כ מחיי היחידים.

ט. ישעיה נ

רני עקרה לא ילדה פצחי רנה וצהלי לא־חלה כי־רבים בני־שוממה מבני בעולה אמר יהוה: הרחיבי מקום אהלך וירעות משכנתיך יטו אל־תחשכי האריכי מיתריך ויתדתיך חזקי: כי־ימין ושמאול תפרצי וזרעך גוים ירש וערים נשמות יושיבו: אל־תיראי כי־לא תבושי ואל־תכלמי כי לא תחפירי כי בשת עלומיך תשכחי וחרפת אלמנותיך לא תזכרי־עוד: כי בעליך עשיך יהוה צבאות שמו וגאלך קדוש ישראל אלהי כל־הארץ יקרא: כי־כאשה עזובה ועצובת רוח קראך יהוה ואשת נעורים כי תמאס אמר אלהיך: ברגע קטן עזבתיך וברחמים גדלים אקבצך: בשצף קצף הסתרתי פני רגע ממך וברחמי עולם רחמתיך אמר גאלך יהוה: כי־מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מי־נח עוד על־הארץ כן נשבעתי מקצף עליך ומגער־בך: כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה וחסדי מאתך לא־ימוש וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמך יהוה: עניה סערה לא נחמה הנה אנכי מרביץ בפוך אבניך ויסדתיך בספירים: ושמתי כדכד שמשתיך ושעריך לאבני אקדח וכל־גבולך לאבני־חפץ: וכל־בניך למודי יהוה ורב שלום בניך: בצדקה תכוני רחקי מעשק כי־לא תיראי וממחתה כי לא־תקרב אליך: הן גור יגור אפס מאתי מי־גר אתך עליך יפול: הן אנכי ברא־תי חרש נפח באש פחם ומוציא כלי למעשהו ואנכי בראתי משחית לחבל: כל־כלי יוצר עליך לא יצלח וכל־לשון תקום־אתך למשפט תרשיעי זאת נחלת עבדי יהוה וצדקתם מאתי נאם־יהוה: הוי כל־צמא לכו למים ואשר אין־לו כסף לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא־כסף ובלוא מחיר יין וחלב: למה תשקלו־כסף בלוא־לחם ויגיעכם בלוא לשבעה שמעו שמוע אלי ואכלו־טוב ותתענג בדשן נפשכם: הטו אזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם ואכרתה לכם ברית עולם חסדי דוד הנאמנים: הן עד לאומים נתתיו נגיד ומצוה לאמים: הן גוי לא־תדע תקרא וגוי לא־ידעוך אליך ירוצו למען יהוה אלהיך ולקדוש ישראל כי פארך: